

בזריקה או בטומאה] ⁽¹²²⁾ במזיד לא הורצה ⁽¹²³⁾.

במה דברים אמורים, בקרבן יחיד, אבל בקרבן צבור — בין בשוגג בין במזיד, הורצה:

ובקרבנות שהביא עובד כוכבים ונטמא הדם, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון [ההבדל בין שוגג לאונס, ששוגג

היינו שסובר שקרבנות לא מקבלים טומאה, ואונס הוא שנטמא בעל כרחו, ובין מזיד לרצון אין הבדל] לא הורצה: שאין הציץ כה-ב מרצה בקרבנות עובדי כוכבים.

ורמינהי: למדנו בברייתא: על מה הציץ מרצה?

על הדם ועל הבשר ⁽¹²⁴⁾ ועל החלב ⁽¹²⁵⁾

123. מבואר בגמרא יבמות [צ א] שמן התורה אין חילוק בין שוגג למזיד, ובכל ענין הציץ מרצה, ורבנן קנסו כשעבר במזיד, שלא ירצה, ונחלקו אמוראים שם האם מאחר שלא הורצה יביא קרבן אחר, ומשום שרבנן מתנים לעקור דבר מן התורה אפילו בקום ועשה, או שרק הבשר אינו נאכל, שזה עקירה בשב ואל תעשה על מצות האכילה, אבל אינו מביא קרבן אחר, שהרי אז יעבור בידים על איסור תורה של חולין בעזרה.

124. רש"י בפסחים [טז ב] מפרש שאף על גב שבפועל ודאי אין הבשר הטמא נאכל, וכמו שמפורש על כך לאו בפסוק, מכל מקום מועיל ריצוי הציץ על הבשר לענין שיוכלו לזרוק את הדם של הקרבן, ומשום שבריתא זו סוברת כרבי יהושע הסובר לקמן "אם אין בשר וחלב אין דם", כלומר שכאשר נאבד כל הבשר והחלב אי אפשר לזרוק את הדם, ולכן צריך לריצוי הציץ על הבשר, שכאשר נטמא כל הבשר [והחלב גם כן נאבד כולו] יוכל לזרוק הדם, עכ"ד, [ולכאורה כונת רש"י שמן התורה אפשר יהיה לזרוק, אבל מדרבנן אין זורקים, ועיוין בהערות לקמן [כו א] עוד מזה]. אולם התוס' שם הביאו מהגמרא בפסחים [עח] שגם לרבי אליעזר החולק על רבי יהושע נפקא מינה מריצוי הציץ, לענין שבשר קדשי קדשים אחר זריקת הדם יוצא מידי מעילה אפילו כשהוא טמא, וכן נפקא מינה לענין שזריקת הדם קובעת את הבשר הטמא באיסור פיגול, ומחשיבה כאילו קרבו מתיריו בהכשר, עכ"ד,

בכך להיכן שהיה בו עון ודחיתיו, ומשום כך הוצרך לדרוש לעיל "עון הקדשים ולא עון המקדישים", ולכן גם כאן הוצרך ללימוד זה, אבל לפי אב"י, אין צורך לזה, שהרי הכשרן של עופות הוא גם באופן שהם בעלי מומין.

וכתבו התוס' [לעיל טו א], שלפי דעת רב אשי צריך לומר, שכל ענין ריצוי הציץ שנאמר בטומאת הציבור, [למאן דאמר דחוויה היא בציבור], הוא רק לענין טומאת הבשר, אבל טומאת הגוף אין עליה ריצוי הציץ, שהרי עון המקדישים הוא, ואם כן כשר בלא ריצוי הציץ.

122. הטהרת הקדש מדקדק מדברי התוס' בפסחים [עח א] שמן התורה מותר לכתחילה לזרוק הדם שנטמא, הואיל והציץ מרצה, ורק מדרבנן אסרוהו, עכ"ד, ואם כן קנס זה שאמרו במזיד לא הורצה, הוא על איסור דרבנן שעבר.

ובגמרא פסחים [טז] מבואר שלדברי האומר שטומאת משקין אינו אלא מדרבנן, מה שצריך כאן ריצוי ציץ, אינו אלא מדבריהם, כלומר שבלא ריצוי הציץ לא היה נאכל הבשר, אבל קרבן אחר לא היה מביא, שהרי הוא חולין בעזרה מן התורה, [יעויין הערה הבאה], כ"כ הצאן קדשים [בזבחים מה]. ושיטת הרמב"ם [פסוה"מ א ל"ן] דאף על גב שטומאת משקין מן התורה היא, מכל מקום יש לימוד מיוחד שדם קדשים אינו מקבל טומאה מן התורה, וכתבו האחרונים שלפי שיטתו גם כן נפרש שהריצוי נצרך רק מדרבנן.

שנטמא, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס **בין ברצון, בין ביחיד בין בצבור**⁽¹²⁶⁾! הרי שאפילו ביחיד מרצה הציץ במזיד, וזה סתירה לברייתא הקודמת, שאמרה שבמזיד מרצה הציץ רק בצבור, ואינו מרצה ביחיד?!

ומתריצין: **אמר רב יוסף: לא קשיא: הא רבי יוסי, הא רבנן!** שמצינו שנחלקו אם קנסו רבנן את המזיד.

דתניא לגבי הפרשת תרומה: **אין תורמין מן הטמא על הטהור, ואם תרם בשוגג, שלא ידע שהוא טמא, תרומתו תרומה. במזיד – אין תרומתו תרומה!** שקנסו את המזיד. **רבי יוסי אומר: בין בשוגג בין במזיד – תרומתו תרומה!**

וכשם שנחלקו בתרומה הוא הדין בציץ. והברייתא שכתוב בה שבמזיד לא הורצה ביחיד, היא כרבנן שקנסו את המזיד, והברייתא שכתוב שהורצה במזיד ביחיד, זה בשיטת רבי יוסי שלא קונס את המזיד.

ומקשינן: וכי אפשר לומר שהברייתא שכתוב בה "במזיד הורצה" היא לפי רבי יוסי. והלא בברייתא זו כתוב שהציץ מרצה אף על בשר הקרבן העומד לאכילה –

שנטמא [לא שיהיה מותר באכילה, אלא כדמפרש לקמן, ועיין עוד שיטמ"ק אות ב'] **ואימר דשמעת ליה לרבי יוסי אלא דלא קניס את המזיד, אבל המרצה ציץ על אכילות היינו שלא רק על העולה למזבח מרצה הציץ, אלא אף על הנאכל מהקרבן שנטמא, מי שמעת ליה? והרי שמענו הפוך, שלפי רבי יוסי אין הציץ מרצה על האכילות?**

והתניא: רבי אליעזר אומר: הציץ מרצה על אכילות. רבי יוסי אומר: אין הציץ מרצה על אכילות.

ומתריצין: **איפוך** תהפוך את דברי הברייתא, וכך צריך לגרוס בברייתא: **רבי אליעזר אומר אין הציץ מרצה על אכילות. רבי יוסי אומר הציץ מרצה על אכילות.** ועכשיו מיושב, שהברייתא שכתוב בה "במזיד הורצה" ו"ציץ מרצה על אכילות", היא בשיטת רבי יוסי שסובר את שני הדברים.

מתקיף לה רב ששת: ומי מצית אפכת לה וכי אפשר לגרוס בברייתא הפוך, ולומר שלפי רבי אליעזר אין הציץ מרצה על האכילות? **והתניא: יכול בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו קודם זריקה אדם שהוא טמא יהיו חייבין עליו כרת משום אכילת**

וכיון שהציץ מרצה, הרי שם הקטרה עליה עכ"ד, ובאמת שיש גם כן נפקא מינה לרבי יהושע, הסובר שאם אין חלב ובשר אין דם, ואם כן כאשר נטמא כל החלב והבשר נאבד, מאחר והציץ מרצה על החלב יוכלו לזרוק את הדם [עכ"פ מן התורה, ויבואר אי"ה לפנינו].

126. הגמרא ביומא [ז] רוצה להוכיח מכאן שטומאה דחוויה היא בצבור, ואינה בגדר היתר גמור, ולכן צריך לריצוי הציץ, ודוחה הגמרא שבאמת מה שהזכירה הברייתא ריצוי הציץ, אינו

[וכן מבואר בהמשך הסוגיא לענין בשר שנטמא קודם זריקה, שהציץ מרצה לענין שיהיה חייב עליו אם יאכלנו אחר זריקה בטומאת הגוף, שגם לענין חיוב כרת זה צריך שיקרבו מתיריו].

125. האבן האזל [פסוה"מ א לד] מבאר דאף על גב שודאי אין האימורין קרבין בטומאה על ידי ריצוי הציץ, מכל מקום יש נפקא מינה לענין הנודר קרבן והתנה שיהיה חייב באחריותה עד אחר ההקטרה, ואם לא היה הציץ מרצה על הקטרתן בטומאה, היה חייב להביא קרבן אחר,

קדשים בטומאה של הגוף? (127)

תלמוד לומר "כל טהור יאכל בשר. והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו — ונברתה", ודורשים מזה שכתוב "כל טהור יאכל בשר" — בשר הניתר באכילה לטהורין ואכלו אדם טמא, חייבין עליו משום טומאה, ושאינו ניתר לטהורין כגון בשר קודם זריקת דמים, שאף לטהורים אינו נאכל, אין חייבין עליו משום טומאה! [אבל אם אכלו לבשר הטמא אחר זריקה, חייב עליו משום טומאת הגוף, אף שבשר טמא אינו נאכל לטהורים, כדמפרש לקמן].

או אינו אלא כך נדרוש: נאכל לטהורין חייבין עליו משום טומאה, ושאינו נאכל

לטהורין, אף שנזרק הדם וכבר ניתר לטהורים, כיון שאחר כך אירע בו פסול שעתה אינו נאכל, אין חייבין עליו משום טומאה, ואוציא אני אף את הבשר הלך ואת היוצא מהעזרה לאחר זריקה, שאין חייבים עליהם כרת האוכלן בטומאת הגוף לפי שאינן נאכלין לטהורים:

תלמוד לומר, כתוב באותו פסוק, "אשר לה'! ריבה פסולין אלו לחיוב משום טומאה.

יכול שאני מרבה מ"אשר לה'" אף את הפיגולין ואת הנותרות?

ותמהה הברייא: נותרות היינו לן שאמרנו שנתרכו באמת לחיוב? (128)

והבריתא כאן לומדת מ"כל טהור", ומשם הרי אין למעט רק נטמא קודם זריקה, משום כך נקט אופן זה בדוקא, עכ"ד.

אולם לכאורה יש לדון בזה, שבעיקר דברי התוס' ביאר בעולת שלמה שם, שכונתם רק למאן דאמר אין הציץ מרצה על האכילות, ומשום כך אמרו שהבשר אינו עתיד להיות ניתר לטהורים בזריקה, אבל לדברי האומר הציץ מרצה על האכילות, מאחר שעל ידי הזריקה יהיה נחשב שהבשר הותר לטהורים, עכ"פ לענין שיהיה חייב עליו משום טומאה, וכמו שמבואר בהמשך דברי הגמרא, אם כן גם קודם זריקה עתיד הוא להיות ניתר לטהורים, שהרי מן התורה ודאי שיותר לזרוק את הדם באופן זה, [עיי' תוס' פסחים עח א.], עכ"ד העולת שלמה, ואם כן מאחר שבבריתא כאן מבואר בפירוש שהציץ מרצה על האכילות, אם כן לפי תנא זה אין שייך תירוץ התוס' בזבחים הנ"ל.

128. הקשו הטהרת הקדש והרש"ש מדוע לא פירשה הגמרא ש"פיגולין" הכונה למחשבת חוץ

חוזר אלא על יחיד ולא על ציבור, או שמדובר בקרבנות שאין קבוע להם זמן, שבהם לא הותרה הטומאה בציבור, ועיין עוד במהרש"א שם.

127. רש"י מביא שבתורת כהנים הגירסא יותר ברורה, ששם נאמר "יכול יהיו חייבין משום טומאת הגוף לפני זריקה", ומפרש רש"י שהכונה היא אפילו בבשר טהור.

והנה התוס' בזבחים [מו ב] הקשו שבגמרא שם דרשו מהפסוק "אשר יקרב" שנאמר בטומאת הגוף, שאינו חייב עד שיקרבו מתיריו, ומדוע הוצרכנו כאן ללימוד נוסף על כך, ותירצו שמהלימוד של "כל טהור" וגו' הייתי מוציא מן הכלל רק האוכל [בטומאת הגוף] קודם זריקה בשר שנטמא, אבל האוכל קודם זריקה בשר טהור, היינו מחשיבים אותו ניתר לטהורים, אף על גב שעדיין לא ניתר לטהורים, שהרי מכל מקום עתיד הוא להיות ניתר אחר זריקה לטהורים, ומ"אשר יקרב" ממעטים שאינו חייב כל זמן שלא קרבו מתיריו, ועיי"ש, ולפי זה כתב הטהרת הקדש ליישב הגירסא שבגמרא, שמאחר

ואם תאמר, בשר שנשטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים בטומאת הגוף מפני מה חייבין עליו משום טומאה — שהרי אף הוא לא היתה לו שעת הכושר? ולעיל לא מיעטנו אלא פיגול, ומשמע שבשר טמא חייבים עליו לאחר זריקה⁽¹³⁰⁾.

מפני שהציץ מרצה על הבשר הטמא שזריקת הדם תועיל לו לענין שייחשב כניתר לטהורים, אף על פי שלמעשה אינו נאכל.

ומסיק רב ששת לקושינו: נטמא קודם זריקה — אין! דוקא בו כתוב בכרייתא שחייב עליו האוכלו בטומאת הגוף לאחר זריקה, אבל יוצא מהעזרה לפני זריקה לא חייבים עליו אפילו אחר זריקה, שהרי הציץ אינו מרצה על היוצא.

מאן שמעת ליה דאמר מי הוא התנא ששמעת שסובר: אין זריקה מועלת ליוצא

אלא כך הפשט בכרייתא: יכול שאני מרבה אף את הפיגולין שחייב עליהם משום טומאה כמו שחייב על הנותרות?⁽¹²⁹⁾

תלמוד לומר לומר כתוב בפסוק "מזבח השלמים" ומשמע מהמילה "מזבח" חלק מהזבח, ולא כל זבח — מיעט פסולים אלו מחיוב טומאה!

ומה ראית לרבות את אלו הלן והיוצא שחייב עליהם משום טומאה, ולהוציא את אלו הפיגולין שפטור עליהם משום טומאה?

אחר מכיון שגם ריבה הכתוב, וגם מיעט, אמרת: מרבה אני את הפסולין האלו שהיתה להן שעת הכושר, שהיו מותרין לאכילה משעת זריקה עד שנפסלו בלינה וביוצא, ומוציא אני את אלו שלא היתה להן שעת הכושר שהרי הפיגול משעת זריקה הוא נפסל, ולא היה ראוי לאכילה אפילו שעה אחת.

[פסוה"מ יח ז] נסתפק האם כדי לפסול הקרבן במחשבת חוץ למקומו גם כן נאמר התנאי שיקרבו מתיריו, עיי"ש, ואם ננקוט שאין צריך שיקרבו, אם כן הרי הדבר פשוט שאין לחייב משום טומאת הגוף על קרבן הנפסל משום מחשבת חוץ למקומו, שהרי באמת לא היה לו שעת הכושר, וכאן לא שייך תירוץ השיטה מקובצת הנ"ל, שהרי אין צריך שיקרבו מתיריו, ולכן לא תירצה הגמרא ש"פיגולין" הכונה למחשבת חוץ למקומו.

130. רש"י מפרש שהדקדוק הוא ממה שלא הוציאה הבריתא מן הכלל אלא פיגול, והקשה בטהרת הקדש שהרי לקמן בגמרא מבואר שגם בשר היוצא קודם זריקה אין חייבין עליו משום טומאת הגוף אפילו לאחר הזריקה, אף על גב

למקומו, ו"נותרות" הוא הנפסל במחשבת חוץ לזמנו, וכמו שלמדנו לעיל [בעמ' א'] בכרייתא, "אם תאמר עון פיגול, אם תאמר עון נותר", והניחו בקושיא, ועיין בהערה הבאה קצת ישוב לזה.

129. הקשה השיטה מקובצת שהרי פיגול גם כן לא היה לו שעת הכושר, ומדוע הוצרך ללימוד מיוחד שאינו חייב עליו משום טומאה, ותירץ שמאחר ובפיגול נאמר דין שאינו חייב עד שיקרבו מתיריו בהכשר, וכשקרבו מתיריו אנו דנים כאילו הוא הותר באמת, דכהרצאת כשר כך הרצאת פסול, משום כך היינו סבורים שיועיל זה גם לענין טומאה, שיהיה נידון כאילו קרבו מתיריו, עכ"ד, ולפי זה יש ליישב קצת הקושיא שהוזכרה בהערה הקודמת, שהרי המשנה למלך

ומקשינן: אימר דשמעת ליה לרבי אליעזר שלא קונס את המזיד, אלא בתרומה דקילא, אבל לגבי ריצוי ציץ בקדשים דחמירי מי שמעת ליה?

ומתריצין: אם כן, הא ברייתא של ריצוי ציץ במזיד אמאן תרמייה לאיזה תנא תייחס אותה? ועל כרחינו צריך לומר שאין חילוק בין תרומה לקדשים, כדי שנוכל להעמיד את הברייתא כרבי אליעזר.

רבינא אמר: אפשר ליישב את סתירת הברייתות בענין אחר, שאין שתי הברייתות מדברות בענין אחד. אלא, הברייתא שאומרת "בין בשוגג בין במזיד", דיברה שהטומאה היתה במזיד, וכך פירוש הברייתא: **טומאתו של הדם בין אם אירעה בשוגג בין במזיד — הורצה.** והברייתא שאומרת "במזיד לא הורצה", דיברה על זריקת הדם שהיה במזיד, וכך פירוש הברייתא: **זריקתו דוקא אם היתה בשוגג, שלא ידע הכהן שהדם טמא, אז הורצה.** אבל אם זרקו במזיד — לא הורצה.

ורב שילא אמר: ישוב הברייתות הוא כמו רבינא, אבל בהיפוך: **זריקתו, בין בשוגג בין במזיד, הורצה.** **טומאתו, בשוגג הורצה, במזיד לא הורצה!**

ומקשינן: ולרב שילא, הא במפורש קתני: **שנטמא בין בשוגג בין במזיד הורצה, והיינו**

שתועיל עבורו הזריקה כאילו היה בפנים [ויש בזה נפקא מינה לכמה דברים] — **רבי אליעזר, שמצינו במקום אחר שסובר כן, וברייתא שלנו גם כן רבי אליעזר היא, שאילו לפי מי שסובר זריקה מועלת ליוצא, דין הוא שיתחייב עליו לאחר זריקה משום טומאה, אף שהיה בחוץ בשעת זריקה, שהרי הזריקה הועילה עבורו ונחשב כניתר לטהורים, וקתני בברייתא דמרצה ציץ על אכילות הרי שרבי אליעזר סובר "ציץ מרצה על האכילות", ואי אפשר לומר "איפוך" במחלוקת רבי אליעזר ורבי יוסי, וחוזרת הקושיא למקומה סתירת הברייתות שלעיל, בדין ציץ מרצה בקרבן יחיד שנטמא במזיד?**

ומתריצין: **אלא אמר רב הסדא: לא קשיא: הא ברייתא שכתוב שהציץ מרצה במזיד אפילו ביחיד רבי אליעזר היא, שכן באותה ברייתא קתני נמי שמרצה ציץ על אכילות כרבי אליעזר. הא ברייתא דקתני דאינו מרצה רבנן היא.**

ומקשינן: אימר דשמעת ליה לרבי אליעזר אלא דמרצה ציץ על אכילות אבל דין זה שכתוב בברייתא דלא קניס את המזיד — מי שמעת ליה לרבי אליעזר שסובר כן?

ומתריצין: אין! כי היכי דשמעת ליה לרבי יוסי שלא קונס במזיד, שמעת ליה נמי לרבי אליעזר. דתניא רבי אליעזר אומר: אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד תרומתו תרומה.

מהנפסל במחשבת חוץ למקומו ידענו גם כן למעט במכל שכן יוצא, שהרי הוא יצא באמת חוצה, ולא שהיה כן רק במחשבתו.

שלא נזכר בפירוש בבריתא, ותירץ שמאחר שנזכר בבריתא פיגול, שהוא כולל הנפסל במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ואם כן

כרבינא שטומאתו בין בשוגג בין במזיד?

ומתרינין: זה שכתוב "בין בשוגג בין במזיד" לא הולך על "נטמא", אלא הכי קאמר: דם שנטמא בשוגג, וזרקו בין בשוגג בין במזיד.

כ-א תו מקשינין לרב שילא דאמר זריקתו בין בשוגג בין במזיד: תא שמע: דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה! הרי שזריקתו דוקא בשוגג הורצה?

ומתרינין: הכי קאמר: דם שנטמא וזרקו, זרקו — בין בשוגג בין במזיד, הרי הדבר תלוי — אם נטמא בשוגג הורצה, במזיד, לא הורצה.

מתניתין:

הקומץ את המנחה, ולפני שהקטיר את

הקומץ נטמאו שיריה או נשרפו שיריה או אבדו שיריה, הרי דינה של המנחה תלוי במחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע בדין קרבן שנאבד בשרו לפני זריקת הדם.

כמדת רבי אליעזר, הסוכר שזורקים את הדם גם כאשר הבשר אינו קיים — כשירה המנחה להקטיר את קומצה.

וכמדת רבי יהושע⁽¹³¹⁾, הסוכר אם אין בשר אין זורקים את הדם — פפולה המנחה מלהקטיר את קומצה⁽¹³²⁾.

גמרא:

אמר רב: מה שמבואר במשנה שלפי רבי יהושע אי אפשר להקטיר את הקומץ כשנטמאו השיריים, והוא, זה מדובר רק באופן — שנטמאו כל שיריה של המנחה, אבל אם נטמאו רק מקצת שיריה לא נפסלה

131. הרמב"ם [פסוה"מ א לד] שאפילו זרק במזיד את הדם הורצה, ואינו דומה לדין דם שנטמא שזרקו במזיד, שלמדנו לעיל שלא הורצה משום קנס, ולכאורה היה אפשר לבאר החילוק באופן פשוט, שהרי בדם שנטמא למדנו שלא הורצה להתיר הבשר, אבל הבעלים נתכפרו, ואם כן כאן גם כן שהבשר כולו נטמא, ואין הנידון לאכלו, כל הריצוי הוא רק לענין שנתכפרו הבעלים במנחה זאת]. ומדברי רש"י בסוגיא שם מבואר שגם בלא ריצוי הציץ, מאחר וסוף סוף השיריים קיימים ונמצאים בעולם, לכן כשרה ההקטרה בדיעבד, ורק לכתחילה לא יקטיר מדרבנן, מה שאין כן כשנשרפו ונאבדו שאינם בעולם, וגדר האיסור שמדרבנן, יבואר בהערה הבאה אי"ה.

132. האחרונים נתקשו בדברי הרמב"ם,

בסוגיא דפסחים [עז ב] מבואר בפשטות שלפי רבי יהושע אין חילוק בין זבחים למנחות, ובשניהם אם לא נותר כלל שירים אין זורקין הדם ואין מקטירין הקומץ מן התורה, ומבואר שם עוד שהגם שהמשנה כאן כרכה יחד את דין נטמאו ונשרפו או שאבדו השיריים, מכל מקום חילוק גדול יש ביניהם, שבנשרפו ואבדו גם אם הקטיר או זרק בדיעבד לא הורצה הקרבן כלל, אבל בנטמאו השיריים, אמנם לכתחילה לא יקטיר הקומץ ולא יזרוק הדם, מכל מקום אם הקטיר הורצה, [ויעויין בחידושי רעק"א כאן]. וטעם הדבר ביארו התוס' שם, שמאחר והציץ מרצה מן התורה גם על האכילות לרבי יהושע, ומן התורה מותר לכתחילה להקטיר הקומץ בזה, משום כך הגם שמדרבנן אסור להקטיר, אבל אם הקטיר הורצה, [והאחרונים דקדקו מלשון